

HOTĂRÎRE

În nume

31 iulie 2020

mun.

Chișinău

Judecătoria Chișinău (sediul Râșcani)

În componența:

Președintele ședinței, judecător

Gandrabur Marcel

Grefier

Roșca Andrian

examinând în ședință de judecată publică, cauza de contencios administrativ intentată de Năstase Andrei împotriva Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, persoane terțe Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova și Gandrabur Corneliu cu privire la contestarea parțială a actului administrativ individual defavorabil,

a c o n s t a t a t :

Argumentele participanților la proces.

La data de 03 februarie 2020 Năstase Andrei a înaintat acțiune de contencios administrativ împotriva Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității (în continuare Consiliu sau CPEDA) solicitând anularea deciziei nr. 184/19 din 16 decembrie 2019.

În motivarea acțiunii a menționat că, prin decizia Consiliului din 16 decembrie 2019, copia căreia a recepționat-o prin intermediul poștei la data de 27 ianuarie 2020, a fost, printre altele obligat să aducă scuze publice, în termen de 10 zile de la recepționarea deciziei pentru instigarea la discriminare pe criteriul de convingeri manifestată prin instalarea crucifixului și discursul de la evenimentul respectiv; totodată Ministerul Afacerilor Interne a fost obligat să înlăture simbolistica religioasă din holul instituției și să asigure protecția/salvgardarea neutralității serviciului public și a principiului secularismului. În motivarea soluției Consiliul a indicat că prin instalarea crucifixului în holul unei instituții publice (aici

Ministerul Afacerilor Interne) însoțită de declarațiile ministrului, precum că ”toți cei care poartă uniforma Republicii Moldova nu ar putea mișca nici măcar un grăunte fără puterea lui Dumnezeu și a Sfintei Cruci”, ar constitui acel comportament prin care un demnitar public, prin autoritatea sa, intenționat ar fi încercat să impună ”celor care poartă uniforma Republicii Moldova” convingerea religioasă pe care o împărtășește. Dreptul de manifestare a religiei și a ideilor nu este absolut. Acesta poate fi restrâns în cazul în care intră în conflict cu sau afectează drepturile și libertățile altor persoane. Consiliul este de opinia că expunerea simbolurilor religioase în instituțiile publice transmite indirect mesajul precum că toți angajații instituției împărtășesc o anumită religie, ceea ce ar putea deranja din punct de vedere spiritual/emoțional alți angajați ai ministerului, care împărtășesc alte religii inclusiv pe cei atei. Astfel, prezența simbolurilor religioase în instituțiile publice în care interacționează persoane cu viziuni diferite, nu ar trebui să fie acceptată. Analizând faptul de instalare a simbolului religios în incinta unei instituții publice prin prisma elementelor instigării la discriminare, astfel de acțiuni pot fi considerate drept o modalitate de a impune convingerea acestuia, ținând cont de raporturile de subordonare, ministru - angajat MAI.

Reclamantul consideră că, actul administrativ individual contestat este vădit ilegal și neîntemeiat, adoptat cu încălcarea gravă a procedurii, fiind pasibil anulării integrale. Or, conform cadrului legal, Consiliul era obligat să-l informeze despre plângerea ce-l viza, să o comunice, să-i acorde posibilitatea de a pregăti apărarea, de a prezenta argumente și probe ce ar atesta netemeinicia alegațiilor și acuzațiilor aduse, de a fi asistat de un avocat, de a participa personal la examinarea plângerii ce-l vizează, procedură reglementată expres de dispozițiile pct. 54-60 din Regulamentul de activitate a Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, aprobat prin Legea nr. 298/2012. Garanțiile enunțate rezidă și din derivatele dreptului la un proces echitabil consacrat la art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Susține că, nu a fost citat la ședința Consiliului pentru examinarea chestiunii în cauză ci doar Ministerul Afacerilor Interne, iar examinarea chestiunii a durat 3 minute. Deși Consiliul dispune de dreptul de a sancționa, acesta urmează să respecte integral procedura stabilită de lege pentru emiterea unei astfel de decizii. Orice restrângere a unui drept recunoscut de lege, inclusiv aplicarea de sancțiuni legale poate fi admisă doar în temeiul unei legi, dispozițiile căreia potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului trebuie să fie suficient de

accesibilă și previzibilă, adică să fie enunțată cu destulă precizie permițând persoanei de a obține în caz de necesitate sfaturi clare pentru a-și determina conduita sa și prevedea consecințele acțiunilor sale. Sintagma ”prevăzut de lege” nu se referă doar la o normă specifică de drept sau la un regim legal care autorizează interferența, dar și la ”calitatea legii”. Prin urmare, instanța de judecată urmează să constate încălcarea dreptului său la apărare, deoarece nu a fost creată posibilitatea efectivă de a prezenta apărarea în fața Consiliului.

Relevă că, Republica Moldova este un stat cu o populație preponderent creștină, simbolurile creștinismului, inclusiv crucea, sunt legiferate prin Stema de stat, aprobată prin Legea nr. 32/2013 privind Stema de Stat a Republicii Moldova care stabilește că Stema de Stat reprezintă un scut tăiat pe orizontală având în partea superioară cromatică roșie, în cea inferioară – albastră, încărcat cu capul de bour având între coarne o stea cu opt raze. Capul de bour este flancat în dreapta de o roză cu cinci petale, iar în stânga de o semilună conturnată. Toate elementele reprezentate în scut sunt de aur (galbene). Scutul este plasat pe pieptul unei acvile naturale purtând în cioc o cruce de aur (acvilă crucială) și ținând în gheara dreaptă o ramură verde de măslin, iar în cea stângă un sceptru de aur. De asemenea, simbolul crucii este parte componentă a sigiliului statului care reprezintă în amprentă un sigiliu rotund cu diametrul de 75 mm, având în câmpul sigilar imaginea conturată a Stemei de Stat inclusă într-un cadru floral octalobal, iar în exergă, între două cercuri, cel interior liniar și cel exterior perlat, legenda cu litere majuscule gotice moldovenești ”Republica Moldova” și pe marginea un cerc liniar.

Conchide că prezența crucii în instituțiile de stat nu doar că este posibilă ci chiar obligatorie având în vedere că autoritățile sunt obligate să amplaseze și să utilizeze în activitatea curentă aceste simboluri. Sunt contrare legii alegațiile Consiliului referitoare la insinuarea precum că ”prezența simbolurilor religioase în instituțiile publice în care interacționează persoane cu viziuni diferite, nu ar trebui să fie acceptată”, or, însăși Consiliul utilizează simbolul crucii în antetul său, doar că nu apreciază că aceasta ar fi o încălcare sau lezare a intereselor ateilor și/sau persoanelor de altă religie ce activează în cadrul Consiliului, pe când amplasarea aceluiași simbol al Sfintei Cruci s-a apreciat ca fiind o ilegalitate.

Pretinde că interpretarea declarațiilor sale legate de simbolurile creștinismului, dar și sancționarea sa pentru aceste declarații a determinat încălcarea de către Consiliu a dreptului la libera exprimare și libertatea de conștiință. Afișarea simbolului Sfintei Cruci în sediul Ministerului de Interne nu

poate aduce nici o atingere drepturilor vreunor persoane, nu-i poate pune în pericol pe cei care sunt de altă credință sau atei, dar cu siguranță îi va ajuta pe cei ce acționează sub religia creștină să își exercite și mai conștiincios munca, cu devotament față de țară și neamul din care face parte.

Suplimentar în suportul pretențiilor din acțiune a invocat jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului pe cauzele Delfi As împotriva Estoniei, Ake Green împotriva Suediei, Lautsi împotriva Italiei, Dombo Beheer B.V. împotriva Olandei, Mantovanelli împotriva Franței, Sunday Times împotriva UK, Mitropolia Basarabiei și alții împotriva Moldovei.

Pe parcursul examinării cauzei au fost atrași în proces în calitate de persoane terțe – Ministerul Afacerilor Interne și Gandrabur Corneliu.

În ședința de judecată, Năstase Andrei nu s-a prezentat deși a fost citat în mod legal despre data, locul și ora ședinței de judecată, în virtutea art. 218 lit. d) din Codul administrativ, instanța a considerat posibilă examinarea în fond a cauzei în lipsa acestuia.

În ședința de judecată, reprezentantul Consiliului, Rotari Cristina nu a recunoscut acțiunea și a solicitat respingerea ei ca neîntemeiată. Poziția *in extenso* pe marginea acțiunii deduse judecății a fost materializată în referința anexată la materialele cauzei. (f.d. 37-39).

În ședința de judecată, reprezentantul Ministerului Afacerilor Interne, Danuța Tatiana a pledat pentru admiterea acțiunii.

În ședința de judecată, Gandrabur Corneliu nu s-a prezentat deși a fost citat în mod legal despre data, locul și ora ședinței de judecată.

Aprecierea instanței de judecată.

Audiind explicațiile participanților prezenți la proces, analizând piesele dosarului prin prisma rigorilor art. 130 din Codul de procedură civilă prin coraportare la prevederile legale ce guvernează raportul juridic litigios, instanța de judecată ajunge la concluzia că acțiunea dedusă judecății urmează a fi admisă din următoarele considerente.

În conformitate cu **art. 2 alin. (2) din Codul administrativ**, anumite aspecte ce țin de activitatea administrativă privind domenii specifice de activitate pot fi reglementate prin norme legislative speciale derogatorii de la prevederile prezentului cod numai dacă această reglementare este absolut necesară și nu contravine principiilor prezentului cod.

Potrivit **art. 22 din Codul administrativ**, autoritățile publice și instanțele de judecată competente cercetează starea de fapt din oficiu. Acestea stabilesc felul și volumul cercetărilor și nu sunt legate nici de expunerile participanților, nici de cererile lor de reclamare a probelor. Faptele deja cunoscute autorităților publice sau instanțelor de judecată competente, faptele general notorii și faptele prezumate în virtutea prevederilor legale nu necesită a fi probate, până la proba contrarie.

În concordanță cu prevederile **art. 93 din Codul administrativ**, fiecare participant probează faptele pe care își întemeiază pretenția. Prin derogare de la prevederile alin. (1), fiecare participant probează faptele atribuite exclusiv sferei sale. Reglementări suplimentare sau derogatorii sunt admisibile doar în baza prevederilor legale.

În acord cu **art. 195 din Codul administrativ**, procedura acțiunii în contencios administrativ se desfășoară conform prevederilor prezentului cod. Suplimentar se aplică corespunzător prevederile Codului de procedura civilă, cu excepția art. 169-171.

În conformitate cu prevederile **art. 206 din Codul administrativ**, o acțiune în contencios administrativ poate fi depusă pentru:

- a) anularea în tot sau în parte a unui act administrativ individual (acțiune în contestare);
- b) obligarea autorității publice să emită un act administrativ individual (acțiune în obligare);
- c) impunerea la acțiune, la tolerare a acțiunii sau la inacțiune (acțiune în realizare);
- d) constatarea existenței sau inexistenței unui raport juridic ori nulității unui act administrativ individual sau a unui contract administrativ (acțiune în constatare); sau
- e) anularea în tot sau în parte a unui act administrativ normativ (acțiune de control normativ).

Luând în considerare rigorile **art. 218 din Codul administrativ**, examinarea și soluționarea în fond a acțiunii în contencios administrativ are loc conform prevederilor Codului de procedură civilă, cu următoarele excepții:

- a) examinarea și soluționarea acțiunii în contencios administrativ are loc în ședință publică, iar în cazuri de excepție stabilite de lege – în ședință închisă. Participanții la proces se citează; în citație se comunică locul, data și ora ședinței.

Dacă participanții la proces convin de comun acord, examinarea și soluționarea acțiunii în contencios administrativ are loc în procedură scrisă;

b) instanța de judecată acceptă probele prezentate după termenul stabilit în faza de pregătire pentru examinarea în fond a acțiunii în contencios administrativ, numai dacă participanții la proces justifică și probează imposibilitatea prezentării probelor în termenul stabilit de instanță;

c) participanții la proces care s-au prezentat cel puțin o dată în ședința de judecată pe parcursul examinării acțiunii în contencios administrativ sau au efectuat acte de procedură în contextul examinării acțiunii în contencios administrativ nu pot invoca lipsa citației pentru efectuarea actelor de procedură la o dată ulterioară;

d) neprezentarea la ședința de judecată, fără motive temeinic justificate, a participanților și/sau a reprezentanților lor nu împiedică soluționarea acțiunii în contencios administrativ.

În consonanță cu **art. 219 din Codul administrativ**, instanța de judecată este obligată să cerceteze starea de fapt din oficiu în baza tuturor probelor legal admisibile, nefiind legată nici de declarațiile făcute, nici de cererile de solicitare a probelor înaintate de participanți.

Instanța de judecată depune eforturi pentru înlăturarea greșelilor de formă, explicarea cererilor neclare, depunerea corectă a cererilor, completarea datelor incomplete și pentru depunerea tuturor declarațiilor necesare constatării și aprecierii stării de fapt. Instanța de judecată indică asupra aspectelor de fapt și de drept ale litigiului care nu au fost discutate de participanții la proces.

Instanța de judecată nu are dreptul să depășească limitele pretențiilor din acțiune, însă, totodată, nu este legată de textul cererilor formulate de participanții la proces.

Instanța de judecată poate avea o discuție juridică cu participanții la proces sau poate da în scris indicații cu privire la situația de drept a cauzei examinate.

Potrivit **art. 225 alin. (2) din Codul administrativ**, instanța are obligația de a verifica exercitarea de către autoritatea publică a dreptului discreționar se limitează la faptul dacă autoritatea publică:

- a) și-a exercitat dreptul discreționar;
- b) a luat în considerare toate faptele relevante;
- c) a respectat limitele legale ale dreptului discreționar;
- d) și-a exercitat dreptul discreționar conform scopului acordat prin lege.

Conform **art. 118 alin. (3) din Codul de procedură civilă**, circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei sunt determinate definitiv de instanța judecătorească pornind de la pretențiile și obiecțiile părților și ale altor participanți la proces, precum și de la normele de drept material și procedural ce urmează a fi aplicate.

În concordanță cu **art. 121 din Codul de procedură civilă**, instanța judecătorească reține spre examinare și cercetare numai probele pertinente care confirmă, combat ori pun la îndoială concluziile referitoare la existența sau inexistența de circumstanțe, importante pentru soluționarea justă a cazului, iar **art. 122 din Codul de procedură civilă** prevede că, circumstanțele care, conform legii, trebuie confirmate prin anumite mijloace de probațiune nu pot fi dovedite cu nici un fel de alte mijloace probante. Admisibilitatea probelor se determină în conformitate cu legea în vigoare la momentul eliberării lor.

În ședința de judecată s-a constatat că, prin decizia Consiliului nr. 184/19 din 16 decembrie 2019 s-a decis:

1. Faptele constatate reprezintă instigare la discriminare pe criteriul de convingeri,
2. Domnul Năstase Andrei va aduce scuze publice, în termen de 10 zile de la recepționarea deciziei pentru instigarea la discriminare pe criteriul de convingeri manifestată prin instalarea crucifixului și discursul de la evenimentul respectiv;
3. Ministerul Afacerilor Interne va înlătura simbolistica religioasă din holul instituției și va asigura protecția/salvgardarea neutralității serviciului public și a principiului secularismului.

În motivarea deciziei, Consiliul a menționat că prin instalarea crucifixului în holul unei instituții publice (aici Ministerul Afacerilor Interne) însoțită de declarațiile ministrului, precum că ”toți cei care poartă uniforma Republicii Moldova nu ar putea mișca nici măcar un grăunte fără puterea lui Dumnezeu și a Sfintei Cruci”, ar constitui acel comportament prin care un demnitar public, prin autoritatea sa, intenționat ar fi încercat să impună ”celor care poartă uniforma Republicii Moldova” convingerea religioasă pe care o împărtășește. Dreptul de manifestare a religiei și a ideilor nu este absolut. Acesta poate fi restrâns în cazul în care întinderea acestuia intră în conflict cu sau afectează drepturile și libertățile altor persoane. Expunerea simbolurilor religioase în instituțiile publice transmite indirect mesajul precum că toți angajații instituției împărtășesc o anumită religie, ceea ce ar putea deranja din punct de vedere spiritual/emoțional alți angajați ai

ministerului, care împărtășesc alte religii inclusiv pe cei atei. Astfel, prezența simbolurilor religioase în instituțiile publice în care interacționează persoane cu viziuni diferite, nu ar trebui să fie acceptată. Analizând faptul de instalare a simbolului religios în incinta unei instituții publice prin prisma elementelor instigării la discriminare, Consiliul subliniază că astfel de acțiuni pot fi considerate drept o modalitate de a impune convingerea acestuia, ținând cont de raporturile de subordonare, ministru - angajat MAI. (f.d. 13-17)

Divergențele iscate între partea reclamantă și partea pârâtă au condiționat înaintarea prezentei acțiuni în judecată.

Exercitând controlul judiciar al actului contestat, din perspectiva argumentelor participanților la proces, în limitele obiectului acțiunii și cercetând din oficiu situația de fapt și de drept a cauzei deduse judecății, instanța conchide că acesta este ilegal și neîntemeiat în partea ce vizează titularul acțiunii, din considerentele enunțate *infra*.

Cadrul legal pertinent.

În conformitate cu **art. 5 din Codul administrativ**, activitatea administrativă reprezintă totalitatea actelor administrative individuale și normative, a contractelor administrative, a actelor reale, precum și a operațiunilor administrative realizate de autoritățile publice în regim de putere publică, prin care se organizează aplicarea legii și se aplică nemijlocit legea.

Conform **art. 6 din Codul administrativ**, procedura administrativă este activitatea autorităților publice cu efect în exterior, îndreptată spre examinarea condițiilor, pregătirea și emiterea unui act administrativ individual, spre examinarea condițiilor, pregătirea și încheierea unui contract administrativ sau examinarea condițiilor, pregătirea și întreprinderea unei măsuri strict de autoritate publică. Emiterea unui act administrativ individual, încheierea unui contract administrativ sau întreprinderea unei măsuri strict de autoritate publică sunt părți ale procedurii administrative.

În concordanță cu **art. 8 din Codul administrativ**, regimul de putere publică reprezintă ansamblul competențelor prevăzute de lege în vederea realizării sarcinilor autorităților publice, care le conferă posibilitatea de a se impune cu forță juridică obligatorie în raporturile lor cu persoane fizice sau juridice.

Conform **art. 10 din Codul administrativ**, actul administrativ individual este orice dispoziție, decizie sau altă măsură oficială întreprinsă de autoritatea publică

pentru reglementarea unui caz individual în domeniul dreptului public, cu scopul de a produce nemijlocit efecte juridice, prin nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice de drept public.

În conformitate cu **art. 17 din Codul administrativ**, drept vătămat este orice drept sau libertate stabilit/stabilită de lege căruia/căreia i se aduce atingere prin activitate administrativă.

În acord cu **art. 20 din Codul administrativ**, dacă printr-o activitate administrativă se încalcă un drept legitim sau o libertate stabilită prin lege, acest drept poate fi revendicat printr-o acțiune în contencios administrativ, cu privire la care decid instanțele de judecată competente pentru examinarea procedurii de contencios administrativ, conform prezentului cod.

În conformitate cu **art. 27 din Codul administrativ**, în cazul în care prezentul cod sau alte legi speciale nu impun un anumit termen, autoritățile publice și instanțele de judecată competente trebuie să acționeze într-un termen rezonabil.

În unison cu **art. 28 din Codul administrativ**, procedura administrativă se realizează într-un mod simplu, adecvat, rapid, eficient și corespunzător scopului. Procedura administrativă se realizează în scris, dacă caracterul urgent al măsurii nu cere o realizare verbală a procedurii administrative.

În corespundere cu **art. 60 din Codul administrativ**, termenul general în care o procedură administrativă trebuie finalizată este de 30 de zile, dacă legea nu prevede altfel.

Termenul general curge de la:

- a) data prevăzută în lege pentru exercitarea unei atribuții stabilite;
- b) data înregistrării cererii de către autoritatea publică ierarhic superioară sau de cea de control;
- c) data înregistrării cererii complete, după caz cu toate actele necesare, sau de la data la care petiția a fost transferată autorității publice competente. Dacă cererea nu este completă, autoritatea publică propune petiționarului să prezinte actele lipsă și stabilește un termen în acest sens.

În mod excepțional, când în procedura administrativă se înregistrează cazuri de complexitate deosebită care necesită timp pentru prelucrarea documentelor, autoritatea publică poate stabili un termen mai mare pentru finalizarea procedurii administrative, care nu va depăși 90 de zile.

Potrivit **art. 93 din Codul administrativ**, fiecare participant probează faptele pe care își întemeiază pretenția. Prin derogare de la prevederile alin. (1), fiecare

participant probează faptele atribuite exclusiv sferei sale. Reglementări suplimentare sau derogatorii sunt admisibile doar în baza prevederilor legale.

Art. 94 alin. (1) din Codul administrativ, înainte de emiterea unui act administrativ individual defavorabil pentru un participant sau înainte de respingerea unui act administrativ individual favorabil, participantul are dreptul să fie audiat în legătură cu faptele și circumstanțele relevante pentru actul ce urmează a fi emis.

Conform **art. 189 alin. (1) din Codul administrativ**, orice persoană care revendică încălcarea unui drept al său prin activitatea administrativă a unei autorități publice poate înainta o acțiune în contencios administrativ.

Art. 12 din Constituția Republicii Moldova, Republica Moldova are drapel, stemă și imn. Drapelul de Stat al Republicii Moldova este tricolor. Culorile sunt dispuse vertical, în ordinea următoare, începând de la lance: albastru, galben, roșu. În centru, pe fâșia de culoare galbenă, este imprimată Stema de Stat a Republicii Moldova. Stema de Stat a Republicii Moldova reprezintă un scut tăiat pe orizontală având în partea superioară cromatică roșie, în cea inferioară - albastră, încărcat cu capul de bour având între coarne o stea cu opt raze. Capul de bour este flancat în dreapta de o roză cu cinci petale, iar în stânga de o semilună conturnată. Toate elementele reprezentate în scut sunt de aur (galbene). Scutul este plasat pe pieptul unei acvile naturale purtând în cioc o cruce de aur (acvila cruciată) și ținând în gheara dreaptă o ramură verde de măslin, iar în cea stângă un sceptru de aur. Imnul de Stat al Republicii Moldova se stabilește prin lege organică. Drapelul, stema și imnul sunt simbolurile de stat ale Republicii Moldova și sunt ocrotite de lege.

Art. 16 din Constituția Republicii Moldova statuează că, respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului. Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Art. 31 din Constituția Republicii Moldova consacră că, libertatea conștiinței este garantată. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc. Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii. În relațiile dintre cultele religioase sunt interzise orice manifestări de învrăjbire. Cultele religioase sunt autonome, separate de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în aziluri și în orfeline.

Art. 32 din Constituția Republicii Moldova consfințește că, oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil. Libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie. Sunt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional.

Conform **art. 1 din Legea privind asigurarea egalității**, scopul prezentei legi este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar.

Prevederile prezentei legi nu se extind asupra și nu pot fi interpretate ca aducând atingere:

- a) familiei care se întemeiază pe căsătoria liber consimțită dintre bărbat și femeie;
- b) raporturilor de adopție;
- c) cultelor religioase și părților lor componente în partea ce ține de convingerile religioase.

În corespundere cu **art. 13 din legea nominalizată**, constatarea existenței sau inexistenței faptei de discriminare se inițiază de Consiliu din oficiu sau la cererea persoanelor interesate, inclusiv la cererea sindicatelor și a asociațiilor obștești care activează în domeniul promovării și protecției drepturilor omului.

Plângerea cu privire la fapta de discriminare se prezintă Consiliului. Plângerea trebuie să conțină o descriere a încălcării dreptului persoanei, momentul în care a avut loc această încălcare, faptele și eventualele dovezi care susțin plângerea, numele și adresa persoanei care o depune. Plângerea poate fi depusă la Consiliu în termen de un an de la data săvârșirii faptei sau de la data la care se putea lua cunoștință de săvârșirea ei.

Depunerea plângerii pe adresa Consiliului nu constituie o procedură prealabilă obligatorie pentru adresarea în instanța de judecată.

Dispoziția **art. 15 din același act legislativ statuează** că, plângerea se examinează în termen de 30 de zile de la data depunerii, cu posibilitatea prelungirii

termenului, care însă nu va depăși 90 de zile. La examinarea plângerii, Consiliul are dreptul să solicite date și informații relevante de la persoanele despre care se presupune că au comis fapte discriminatorii. Sarcina de a proba că fapta în cauză nu constituie o discriminare revine persoanelor despre care se presupune că au comis fapta discriminatorie.

La cererea Consiliului, persoanele juridice și persoanele fizice au obligația:

a) să pună la dispoziția sa copiile actelor solicitate necesare pentru soluționarea plângerii;

b) să ofere informații și explicații verbale și, după caz, scrise, în legătură cu faptele care formează obiectul plângerii.

Toate datele, informațiile și documentele legate de acțiunile sau comportamentul discriminatoriu la care se referă plângerea urmează să fie puse la dispoziția Consiliului în termen de 10 zile. Neprezentarea nejustificată a informațiilor solicitate de Consiliu se sancționează conform legislației în vigoare și este interpretată de Consiliu în defavoarea persoanei care nu prezintă datele solicitate.

În urma examinării plângerii, Consiliul adoptă o decizie motivată cu majoritatea voturilor membrilor săi. Decizia Consiliului include și recomandări în vederea asigurării repunerii în drepturi a victimei și a prevenirii faptelor similare pe viitor.

Decizia se aduce la cunoștința persoanei care a comis fapta discriminatorie și a persoanei care a depus plângerea în termen de 5 zile. Consiliul este informat în termen de 10 zile despre măsurile întreprinse.

În cazul în care nu este de acord cu măsurile întreprinse de persoana care a comis fapta discriminatorie, Consiliul are dreptul să se adreseze unui organ ierarhic superior pentru a se lua măsurile corespunzătoare și/sau să informeze opinia publică.

Deciziile Consiliului se publică pe pagina web a acestuia, respectând confidențialitatea datelor cu caracter personal.

Dacă în timpul examinării plângerii se atestă săvârșirea unor fapte ce constituie contravenție, Consiliul remite organelor competente pentru examinare în fond procesul-verbal și materialele cauzei.

În cazul în care faptele examinate conțin elemente ale infracțiunii, Consiliul expediază imediat materialele organelor de urmărire penală.

În conformitate cu **art. 19 din legea vizată**, persoana care înaintează o acțiune în instanța de judecată trebuie să prezinte fapte care permit prezumția existenței unui fapt de discriminare. Sarcina de a proba că faptele nu constituie discriminare revine pârâtului, cu excepția faptelor ce atrag răspundere penală.

Conform **pct. 1 din Regulamentul de activitate a Consiliului, aprobat prin Legea nr. 298/2012, cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității**, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (denumit în continuare *Consiliu*) este un organ colegial cu statut de persoană juridică de drept public, dispune de ștampilă și de antet cu imaginea Stemei de Stat a Republicii Moldova. Sediul Consiliului este situat în municipiul Chișinău.

În acord cu **pct. 50-66 din Regulamentul de activitate a Consiliului, aprobat prin Legea nr. 298/2012, cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității**:

În procesul de soluționare a plângerii, membrul raportor este asistat de un funcționar din cadrul aparatului administrativ al Consiliului, desemnat de președinte.

Termenul de soluționare a plângerii de către membrul raportor este de 15 zile, care poate fi prelungit până la 45 de zile, informând în scris președintele despre circumstanțele care impun prelungirea termenului.

Membrul raportor întocmește un raport asupra plângerii, pe care îl prezintă spre examinare celorlalți membri ai Consiliului cu cel puțin 5 zile până la data stabilită pentru ședința de examinare a plângerii de către Consiliu. Raportul conține opinia membrului raportor atât asupra admisibilității, cât și a fondului plângerii.

Plângerile și autosesizările privind faptele de discriminare sunt examinate cu respectarea următoarelor principii:

- a) transparență a procedurii;
- b) celeritate;
- c) contradictorialitate;
- d) inversare a sarcinii probațiunii;
- e) asigurare a dreptului la apărare;
- f) protecție a datelor cu caracter personal.

La examinarea plângerii se invită părțile (petiționarul, reclamatul și, după caz, persoana interesată). Data și ora invitației se coordonează cu membrul raportor. Neprezentarea părților nu împiedică examinarea plângerii.

În cadrul audierii, Consiliul propune părților concilierea sau soluționarea prin mediere a conflictelor apărute în urma săvârșirii faptelor discriminatorii. Refuzul părților de a găsi o soluție reciproc acceptabilă se consemnează în procesul-verbal al ședinței Consiliului.

Petiționarul sau, după caz, persoana interesată trebuie să prezinte fapte și eventuale probe care susțin plângerea, iar reclamatului îi revine sarcina de a proba că faptele nu constituie discriminare.

Reclamatul este invitat, în termen de 10 zile de la expedierea plângerii, să prezinte opinia și probele care ar dovedi că fapta invocată în plângere sau autosesizare nu constituie discriminare. Neprezentarea nejustificată a informațiilor solicitate de Consiliu se sancționează conform legislației în vigoare și este interpretată de Consiliu în defavoarea reclamatului.

În ședință atât petiționarul, cât și reclamatul au dreptul să fie asistați de un avocat sau de un reprezentant.

Părțile implicate în soluționarea plângerii care nu posedă limba de stat sunt în drept să beneficieze de serviciile unui interpret achitate de Consiliu.

Consiliului îi pot fi prezentate, până la încheierea audierilor, orice mijloace de probă, inclusiv înregistrări audio, video sau date statistice. Dacă proba se face prin înscrisuri, se anexează copii ale acestora. La solicitare pot fi invitați martori, specialiști sau experți.

Decizia este actul prin care Consiliul soluționează plângerea și constată existența sau lipsa faptei discriminatorii. Decizia trebuie să cuprindă: data și locul adoptării; denumirea organului care a adoptat-o; numele și prenumele membrilor participanți la ședință; mențiunea despre caracterul public sau închis al ședinței; numele, prenumele și alte date de identificare ale petiționarului, reclamatului sau, după caz, ale persoanei interesate, explicațiile și obiecțiile acestora; dovezile prezentate; numele, prenumele persoanelor care reprezintă petiționarul sau reclamatul, explicațiile și obiecțiile acestora; descrierea faptelor constatate; concluzia Consiliului cu privire la existența sau lipsa faptei discriminatorii și argumentele ce stau la baza acesteia; recomandările formulate în vederea asigurării repunerii în drepturi a victimei discriminării și a prevenirii faptelor similare pe viitor.

Decizia Consiliului poate fi contestată în instanța de contencios administrativ. Decizia rămasă definitivă este un act oficial, executoriu pentru subiecții vizați.

Decizia Consiliului se comunică părților în termen de 10 zile de la adoptare și

produce efecte de la data comunicării.

În corespundere cu **art. 2 din Legea privind Stema de Stat a Republicii Moldova**, Stema de Stat reprezintă un scut tăiat pe orizontală având în partea superioară cromatică roșie, în cea inferioară – albastră, încărcat cu capul de bour având între coarne o stea cu opt raze. Capul de bour este flancat în dreapta de o roză cu cinci petale, iar în stânga de o semilună conturnată. Toate elementele reprezentate în scut sânt de aur (galbene). Scutul este plasat pe pieptul unei acvile naturale purtând în cioc o cruce de aur (acvila cruciată) și ținând în gheara dreaptă o ramură verde de măslin, iar în cea stângă un sceptru de aur.

Conform **art. 3 din aceeași lege**, cetățenii Republicii Moldova și străinii aflați în Republica Moldova sunt datori să manifeste respect față de Stema de Stat și să nu comită niciun act prin care s-ar aduce ofensă acesteia. Conducătorii autorităților și instituțiilor publice, șefii misiunilor diplomatice și ai oficiilor consulare ale Republicii Moldova, conducătorii persoanelor juridice și persoanele fizice care utilizează sau reproduc Stema de Stat sunt obligați să asigure utilizarea corectă, demnitatea și integritatea acesteia.

În conformitate cu **art. 11 din legea vizată**, Sigiliul Statului este un simbol național și însemnul suveranității Republicii Moldova, care garantează autenticitatea actelor statului. Sigiliul Statului reprezintă în amprentă un sigiliu rotund cu diametrul de 75 mm, având în câmpul sigilar imaginea conturată a Stemei de Stat inclusă într-un cadru floral octalobal, iar în exergă, între două cercuri, cel interior liniar și cel exterior perlat, legenda cu litere majuscule gotice moldovenești: “Republica Moldova” și pe margine un cerc liniar.

Conform **art. 4, 8 din Legea privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie**, orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie. Acest drept trebuie exercitat în spirit de toleranță și de respect reciproc și cuprinde libertatea de a aparține sau nu unei anumite religii, de a avea sau nu anumite convingeri, de a-și schimba religia sau convingerile, de a profesa religia sau convingerile în mod individual sau în comun, în public sau în particular, prin învățatură, practici religioase, cult și îndeplinirea riturilor. Fiecare persoană și comunitate religioasă poate adera liber la orice cult religios. Exercițarea dreptului la libertatea de manifestare a convingerilor sau a credinței religioase poate fi restrânsă, în condițiile legii, numai în cazul în care această restrângere urmărește un scop legitim și reprezintă, într-o societate democratică, măsuri necesare pentru siguranța publică, menținerea ordinii publice, ocrotirea sănătății și a moralei

publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților persoanei. Statul exclude orice apreciere din partea sa asupra legitimității credințelor religioase. Prozelitismul abuziv este interzis.

Intoleranța confesională, manifestată prin acte care stânjenesc liberul exercițiu al unui cult religios, propagarea urii religioase constituie infracțiuni și se pedepsesc conform legislației în vigoare.

În consonanță cu **art. 3 din Legea cu privire la libertatea de exprimare**, orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a comunica fapte și idei. Libertatea de exprimare protejează atât conținutul, cât și forma informației exprimate, inclusiv a informației care ofensează, șochează sau deranjează. Exercițarea libertății de exprimare poate fi supusă unor restrângeri prevăzute de lege, necesare într-o societate democratică pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, pentru a apăra ordinea și a preveni infracțiunile, pentru a proteja sănătatea și morala, reputația sau drepturile altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești. Restrângerea libertății de exprimare se admite doar pentru protejarea unui interes legitim prevăzut la alin. (3) și doar în cazul în care restrângerea este proporțională cu situația care a determinat-o, respectându-se echilibrul just dintre interesul protejat și libertatea de exprimare, precum și libertatea publicului de a fi informat.

Vicii de procedură.

Grosso modo, în materia dreptului, termenul reprezintă acel interval de timp consacrat de lege, hotărâre judecătorească sau acordul părților în interiorul căruia persoana urmează să îndeplinească o anumită acțiune sau eventual să se abțină de la săvârșirea unei anumite acțiuni.

Definiția legală a termenului procedural este prevăzută de art. 110 din Codul de procedură civilă: intervalul stabilit de lege sau de judecată (judecător), în interiorul căruia instanța (judecătorul), participanții la proces și alte persoane legate de activitatea instanței trebuie să îndeplinească anumite acte de procedură ori să încheie un ansamblu de acte.

În calitate de categorie juridică, termenele pot fi clasificate după diverse criterii, iar pentru asigurarea principiului economiei juridice instanța va evidenția două categorii esențiale de clasificare:

1) după modalitatea de reglementare a termenelor procedurale în normele de drept (efectele produse), acestea se împart în imperative (peremptorii), dilatorii (prohibitive) și de recomandare,

2) după modul de stabilire a termenelor, deosebim termene legale (stabilite prin lege) și judiciare (fixate de instanța de judecată).

Termene peremptorii sau imperative - termenele înăuntrul cărora trebuie efectuat actul, sub sancțiunea decăderii din exercițiul dreptului în caz de neefectuare în termen.

Termene dilatorii sau prohibitive - termenele care se constituie într-un obstacol în calea efectuării actului, actul putând fi îndeplinit numai după expirarea termenului.

Termene de recomandare - termene înăuntrul cărora trebuie efectuat un act, fără însă ca neefectuarea lui în termen să aibă consecințe asupra actului.

Din spiritul și litera art. 51 din Legea cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, instanța conchide că, termenul de 15 zile, care poate fi prelungit până la 45 de zile, stabilit de legislator este unul imperativ, raționament consolidat inclusiv din interpretarea semantică, gramaticală și logică a normei pre citate. Același caracter imperativ îl dețin și reglementările din art. 15 din Legea cu privire la asigurarea egalității și art. 60 din Codul administrativ sub aspectul principiilor eficienței și legalității.

Instituirea unui termen fix pentru emiterea deciziei de către CPEDAE pe marginea plângerilor formulate de persoanele interesate se află în unison cu principiul legalității, celerității, eficienței, securității raporturilor juridice și certitudinii juridice, termen care de altfel este menit să disciplineze conduita destinatarilor legii și să asigure un climat coerent și previzibil de examinare a plângerilor înaintate.

Sunt elocvente în speță, raționamentele Curții Europene a Drepturilor Omului care cu prilejul examinării importanței termenelor în legislațiile naționale au menționat că, reglementarea referitoare la termenele ce trebuie respectate pentru a promova o acțiune/cale de atac urmărește să asigure o bună administrare a justiției și, în particular, să respecte principiul securității juridice și că cei interesați trebuie să aibă posibilitatea de a se aștepta ca aceste reguli să fie aplicate. (Miragall Escolano ș.a. contra Spaniei, 25 ianuarie 2000, § 33).

În esență, la data de 17 septembrie 2019 de către CPEDAE a fost recepționată spre examinare plângerea persoanei terțe Gandrabur Corneliu (f.d. 101), iar decizia

pe marginea acesteia a fost emisă la data de 16 decembrie 2019 (f.d. 50-54), adică cu depășirea vădită a termenului legal de soluționare a acesteia. Depășirea termenului consfințit de lege este considerat de instanță ca un viciu procedural esențial ce atrage anularea actului administrativ emis în asemenea circumstanțe și nu constituie un simplu formalism. În virtutea cadrului legal abordat supra CPEDAE urma să emită decizia în interiorul termenului de 15 zile de la înregistrarea plângerii, iar prelungirea până la 45 zile urma să fie materializată printr-o decizie comunicată președintelui CPEDAE și indicarea circumstanțelor care impune o asemenea conduită, însă asemenea act lipsește în piesele dosarului.

Deși prin scrisoarea nr. 03/1809 din 06 noiembrie 2019 CPEDAE a comunicat persoanei terțe Gandrabur Corneliu despre prelungirea termenului de examinare a plângerii cu 90 de zile, în temeiul art. 15 alin. (1) din Legea cu privire la asigurarea egalității, instanța atestă disonanță între dispoziția pre citată și art. 51 din Legea cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, la capitolul termenului fixat de legislator în vederea soluționării plângerii. Având în vedere faptul că Legea cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității este una ordinară, iar Legea cu privire la asigurarea egalității una organică, ultima se aplică cu prioritate în virtutea rigorilor consacrate în Legea cu privire la actele normative și Constituția Republicii Moldova.

Totodată, art. 2 alin. (2) din Codul administrativ stipulează că, anumite aspecte ce țin de activitatea administrativă privind domenii specifice de activitate pot fi reglementate prin norme legislative speciale derogatorii de la prevederile prezentului cod numai dacă această reglementare este absolut necesară și nu contravine principiilor prezentului cod. În consecință, art. 15 din Legea cu privire la asigurarea egalității derogă de la prevederile art. 60 din Codul administrativ, astfel încât derogările instituite de legea specială vor fi admise doar dacă nu contravin principiilor Codului administrativ.

La caz, Codul administrativ instituie cu titlu de principiu durata de 30 zile oferită autorităților publice pentru finalizarea procedurilor administrative inițiate, deziderat aflat în concordanță cu dispoziția art. 15 din Legea cu privire la asigurarea egalității, însă în continuare Codul administrativ statuează la art. 60 alin. (4) următoarele: din motive justificate legate de complexitatea obiectului procedurii administrative, termenul general poate fi prelungit cu cel mult 15 zile.

Această prelungire are efect doar dacă este comunicată în scris participanților la procedura administrativă în termen de 30 de zile, împreună cu motivele prelungirii.

Scrisoarea nr. 03/1809 din 06 noiembrie 2019 (f.d. 93) ce vizează prelungirea termenului de examinarea a plângerii 1) a fost emisă de șefa aparatului administrativ al CPEDAE și nu de conducătorul entității publice, 2) prelungirea a avut loc după depășirea termenului inițial de 30 de zile și nu în interiorul termenului enunțat sau imediat după scadență, 3) prelungirea nu s-a produs în intervale a câte 15 zile ci automat cu 90 de zile fără a justifica caracterul excepțional al acestei prelungiri, 4) prelungirea nu a fost motivată și comunicată în scris tuturor participanților la procedura administrativă.

Pe altă undă de idei, dosarul nu conține nici o citație din partea CPEDAE recepționată de către Năstase Andrei care este vizat direct prin decizia nr. 184/19 din 16 decembrie 2019, or, expedierea citației la sediul Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova nu poate satisface dezideratul citării legale a reclamantului, luând în considerare perioada de activitate a acestuia în respectiva autoritate publică, caracterul *intuitu personae* a sancțiunii aplicate, astfel încât citarea persoanei la domiciliu/reședință sau prin orice mijloace admisibile care ar confirma recepționarea ei de către Năstase Andrei era imperioasă.

De asemenea, decizia CPEDAE nr. 184/19 din 16 decembrie 2019 indică în calitate de persoană interesată – Gandrabur Corneliu, iar în calitate de reclamat – Ministerul Afacerilor Interne, astfel în cuprinsul deciziei lui Năstase Andrei nu-i este conferită nici o calitate procesuală și nu este nominalizat deloc, cu excepția părții dispozitive a deciziei. Dincolo de orice dubiu rezonabil, alegațiile *in abstracto* evocate de CPEDAE nu sunt susceptibile să individualizeze persoana căreia i se impută conduita discriminatorie, or, pentru orice observator obiectiv menționarea funcției poate genera dubii rezonabile cu privire la persoana concretă disputată, calitatea procesuală a persoanei nu reprezintă o condiție formalistă de decor ci una care denotă locul și rolul ei în cadrul cauzei de discriminare și arsenalul drepturilor și obligațiilor ce derivă din aceasta.

În virtutea art. 15 alin. (4) din Legea cu privire la asigurarea egalității, Consiliul în vederea asigurării repunerii în drepturi a victimei discriminării și a prevenirii faptelor similare pe viitor poate recomanda și nicidecum impune silit o anumită conduită riscând în asemenea manieră să acționeze *ultra vires*. Mai mult, în consonanță cu art. 1 din Legea cu privire la libertatea de exprimare, noțiunea *scuze* este definită ca declarație prin care persoana își exprimă regretul pentru

injurie sau pentru informații despre viața privată și de familie, la caz, declarații de asemenea gen nu au fost lansate de reclamant.

Vicii ce vizează substanța actului administrativ contestat.

În debut, instanța va scoate în evidență raționamentele Curții Europene a Drepturilor Omului enunțate pe făgașul libertății de conștiință și repercusiunii asupra celorlalte drepturi fundamentale ale omului.

Astfel, statele au sarcina de a asigura, rămânând neutre și imparțiale, exercitarea diferitelor religii, culte și credințe. Rolul lor este de a contribui la asigurarea ordinii publice, a păcii religioase și a toleranței într-o societate democratică, în special între grupuri opuse [a se vedea, de exemplu, hotărârea *Leyla Şahin împotriva Turciei* (MC) din 10 noiembrie 2005, nr. 44774/98, CEDO 2005–XI, pct. 107)]. Aceasta se referă la relațiile dintre persoanele credincioase și cele care nu cred, ca la relații între adepții diferitelor religii, culturi și credințe.

Verbul „a respecta” la care face trimitere art. 2 din Protocolul nr. 1 semnifică mai mult decât recunoașterea sau luarea în considerare; în plus față de un angajament mai degrabă negativ, acest termen implică faptul că statul are o anumită obligație pozitivă (hotărârea *Campbell și Cosans*, citată anterior, pct. 37).

În cauza *Lautsi contra Italiei*, Curtea Europeană a arătat că, înainte de toate, crucifixul este un simbol religios. Faptul că symbolismul religios epuizează, sau nu, semnificația crucifixului, nu este decisivă în această etapă a raționamentului. Nu au fost prezentate Curții elemente care să ateste eventuala influență pe care expunerea pe pereții sălilor de clasă a unui simbol religios ar putea să o aibă asupra elevilor; prin urmare, nu se poate pretinde în mod rezonabil că acesta are sau nu un efect asupra tinerilor, ale căror convingeri nu au fost încă fixate.

Efectele unei mai mari vizibilități, pe care prezența crucifixului o dădea creștinismului în școli, trebuie să fie plasate în următorul context. În primul rând, prezența crucifixelor nu este însoțită de o predare obligatorie a cunoștințelor despre creștinism (a se vedea dreptul comparat din Zengin, citată supra, § 33). În al doilea rând, potrivit informațiilor furnizate de către Guvern, mediul școlar din Italia este deschis altor religii. În această privință, Guvernul a indicat că nu este interzisă purtarea fularului islamic sau a altor simboluri sau totemuri cu semnificație religioasă; sunt posibile aranjamente care să fie în concordanță cu anumite practici ale unor religii minoritare; începutul și sfârșitul Ramadanului sunt “adesea

sărbătorite” în școli; și educație religioasă opțională poate fi organizată în școli pentru “toate credințele religioase recunoscute” (a se vedea paragraful 39 supra). Mai mult, nimic nu sugerează că autoritățile nu ar fi fost tolerante cu elevii care aparțin unor alte religii sau nu sunt religioși sau care au convingeri filozofice non-religioase. În plus, reclamantii nu au susținut că prezența crucifixului în sălile de clasă a încurajat dezvoltarea unor practici de predare cu tendințe de prozelitism și nici nu au susținut că al doilea și al treilea dintre reclamantii au experimentat vreodată vreo referire tendențioasă la acest obiect de către vreun profesor în exercitarea funcției.

Curtea Europeană face trimitere, în această privință, *mutatis mutandis*, la hotărârile *Folgerø* și *Zengin*. În cauza *Folgerø*, în care a fost sesizată să examineze conținutul programului unui curs de „creștinism, religie și filozofie” („KRL”), a reținut într-adevăr că faptul că acest program acordă o mai mare pondere cunoașterii creștinismului față de alte religii și filozofii nu ar putea reprezenta, în sine, o încălcare a principiilor pluralismului și obiectivității care ar fi putut să fie considerate drept îndoctrinare. Curtea precizează că, având în vedere locul ocupat de creștinism în istoria și tradiția statului pârât – Norvegia, aceasta este o chestiune care ține de marja de apreciere de care se bucură acest stat pentru a defini și dezvolta programul de studii (hotărârea citată anterior, pct. 89). Curtea a ajuns la o concluzie similară în contextul unui curs de „cultură religioasă și cunoștințe de etică” predat în școlile din Turcia, a cărui programă acorda o pondere mai mare cunoașterii Islamului, pe motiv că religia musulmană este majoritar practică în Turcia, în pofida caracterului laic al acestui stat (hotărârea *Zengin*, citată anterior, pct. 63).

Crucifixul pus pe un perete reprezintă un simbol în esență pasiv, iar acest aspect prezintă importanță în opinia Curții, având în vedere în special principiul neutralității (supra, pct. 60). În special, nu i se poate atribui o influență asupra elevilor comparabilă cu cea pe care o poate avea un discurs didactic sau participarea la activități religioase (a se vedea cu privire la aceste puncte și hotărârile *Folgerø* și *Zengin*, citate anterior, pct. 94, respectiv pct. 64).

Cu prilejul examinării cauzei *Lautsi împotriva Italiei*, ținând cont de rolul deosebit al religiei creștin-ortodoxe în viața, istoria și cultura, Guvernul Republicii Moldova s-a solidarizat cu Guvernul Italian în problema expunerii crucifixelor în sălile de clasă, intervenind cu o declarație oficială în cadrul procedurii de examinare a cauzei în fața Marii Camere a Curții Europene. În acest sens,

Guvernul Republicii Moldova a susținut că domeniul religios, inclusiv expunerea simbolurilor religioase în instituțiile publice de învățământ, trebuie să fie lăsat la discreția autorităților naționale, care urmează să decidă în acest domeniu ținând cont de particularitățile situației care există la nivel local la un moment dat. Guvernul a subliniat, de asemenea, că astfel de simboluri pot avea sensuri caracteristice și reprezentative ale unei culturi sau națiuni. În această ordine de idei, Guvernul Republicii Moldova și-a exprimat opinia că s-ar asigura o mai bună respectare a principiului neutralității statului în domeniul religios dacă decizia de a expune sau nu simboluri religioase în școli ar fi lăsată la discreția comunității formate din profesori, părinți și elevi.

Legea privind asigurarea egalității definește următoarele noțiuni: *discriminare* – orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, precum și susținerea comportamentului discriminatoriu bazat pe criteriile reale, stipulate de prezenta lege sau pe criterii presupuse. *Instigare la discriminare* – orice comportament prin care o persoană aplică presiuni sau afișează o conduită intenționată în scopul discriminării unei terțe persoane pe baza criteriilor stipulate de prezenta lege.

În accepțiunea Legii privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie, *convingeri religioase* – complex de idei, principii și învățături de credință sau dogme cu caracter religios în care o persoană crede, pe care le acceptă benevol, le mărturisește și după care se conduce în viață. *Credincios* – persoană care crede în anumite adevăruri religioase și care face parte benevol dintr-o comunitate religioasă cu ai cărei membri împărtășește aceleași convingeri, aceeași credință, participă la săvârșirea acelorași activități și practici religioase, fiind supus unei autorități religioase liber alese. *Prozelitism abuziv* – acțiune de schimbare a convingerilor religioase ale unei persoane sau ale unui grup de persoane prin constrângere.

Instanța remarcă faptul că simbolul crucii este utilizat *inter alia* de anumite organizații internaționale a căror misiune rezidă în protejarea vieții și sănătății oamenilor, asigurarea respectului față de ființa umană fără vreo discriminare de naționalitate, rasă, religie, clase sociale sau opinii politice (ex. Mișcarea Internațională Crucea Roșie).

Semnul crucii este parte integrantă a Sigiliului Statului și Stemei de Stat a Republicii Moldova, ultima fiind utilizată chiar în cuprinsul deciziei CPEDA nr. 184/19 din 16 decembrie 2019, precum și în prezenta hotărâre judecătorească.

Drapelul, stema și imnul sunt simbolurile de stat ale Republicii Moldova și sunt ocrotite de lege. Reiterarea acestor elemente este imperioasă pentru a reflecta locul și rolul semnului crucii în viața, cultura și istoria Republicii Moldova.

Echidistanța și imparțialitatea nu presupune abstractizarea de la cele abordate supra, precum și exceptarea analizei impactului comportamentului reclamantului, aspecte care trebuie luate în considerare pentru o justă soluționare a cazului de discriminare.

Instanța se raliază concluziei Curții Europene în ce privește faptul că crucifixul pus pe un perete reprezintă un simbol în esență pasiv, iar acest aspect prezintă importanță, având în vedere în special principiul neutralității. Nu i se poate atribui o influență asupra angajaților comparabilă cu cea pe care o poate avea un discurs didactic sau participarea la activități religioase.

Reținerea de către pârât în conduita reclamantului a faptului instigării la discriminare manifestată prin impunerea convingerii ținând cont de raporturile de subordonare, ministru – angajat MAI, nu-și găsește o argumentare plauzibilă și nu se circumscrie definiției legale – instigare la discriminare, or, la caz reclamantul, *primo*, nu a aplicat presiuni, *secundo*, nu a afișat intenționat un comportament, *tertio*, cu scopul discriminării.

In concreto, prezența crucifixului nu a fost însoțită de o promovare a ideilor și cunoștințelor despre creștinism, iar contextul declarațiilor făcute de Năstase Andrei precum că ”toți cei care poartă uniforma Republicii Moldova nu ar putea mișca nici măcar un grăunte fără puterea lui Dumnezeu și Sfintei Cruci” nu sunt apte să conducă la concluzia propagării hegemoniei unei religii în detrimentul altor, fie să inoculeze silit angajaților Ministerului Afacerilor Interne religia împărtășită de autorul declarațiilor evocate. Nu poată fi reținută aserțiunea CPEDAIE precum că, expunerea simbolurilor religioase în instituțiile publice transmite indirect mesajul că toți angajații instituției împărtășesc o anumită religie susceptibilă să deranjeze din punct de vedere emoțional/spiritual alți angajați ai ministerului care împărtășesc alte religii inclusiv pe cei atei deoarece se absolutizează teza dată în maniera unei axiome, care însă nu dispune de un minim de substrat factologic consistent sau probatoriu concludent.

Cu titlu de principiu constatările trebuie să fie concrete, iar concluziile persuasive, evocarea ipotezelor iluzorii și abstracte nu pot fi puse la baza unor acte administrative care în mod imperativ trebuie să emane de la autoritatea publică având ca reper legea.

Apriori, existența unor relații de subordonare pe făgașul dreptului la muncă nu poate anihila drepturile fundamentale ale omului consfințite în legislația autohtonă și standardele internaționale de care se bucură orice angajat, în special libertatea credinței și conștiinței. Nu este viabilă și reduce la absurd (*reductio ad absurdum*) substanța drepturilor și libertăților omului, supoziția părții pârâte ce conferă caracterului de subordonare conotația unei impuneri la convingere în condițiile în care impunerea sau constrângerea trebuie să îmbrace forma unor acțiuni concrete materializate în aplicarea unor forțe, exercitarea coerciției, fără de care nu ar fi posibilă aducerea, de bună voie, la îndeplinire a acestora, *per se*, calitatea sau funcția de conducere/supraveghere nu poate fi echivalată cu constrângerea. Nici în declarațiile reclamantului și nici în conținutul plângerii persoanei terțe nu s-au conturat elemente de prozelitism sau de încurajare a dezvoltării unor asemenea tendințe.

Pe altă undă de idei, jurisprudența CEDO a delimitat trei categorii principale de exprimare - politică, artistică și comercială, acordându-i cea mai mare importanță protecției exprimării politice, care a fost definită foarte larg, astfel încât să includă discursurile privind toate chestiunile de interes public general. Problemele identificate ca fiind de interes public general includ: examinarea cauzelor în justiție, mediul înconjurător, sănătatea publică, abuzul de putere din partea poliției, cruzimea față de animale, proasta gestionare a patrimoniului public, comportamentul ilegal al procurorilor, corupția funcționarilor de stat și activitățile entităților comerciale puternice (a se vedea *Steel și Moris c. Regatul Unit*, cererea nr. 68416/0115 mai 2005 alin. 94).

Libertatea de exprimare protejează atât conținutul, cât și forma informației exprimate, inclusiv a informației care ofensează, șochează sau deranjează. Dreptul la libertatea de exprimare este aplicabil nu numai în cazul unei informații sau idei care sunt primite în mod favorabil sau privire ca inofensive sau ca o chestiune de indiferență, dar și a celei care ofensează, șochează sau deranjează statul sau orice parte a comunității.

CPEDAE a eșuat să pună în balanță dreptul la libera exprimare, pe de o parte și libertatea conștiinței, pe de altă parte, or, prin imputarea instigării la discriminare pe criteriul de convingeri s-a evaluat unilateral impactul discursului reclamantului asupra libertății de conștiință eclipsând libertatea de exprimare și neabordând în esență limitele admisibile ale ultimei într-o societate democratică. CPEDAE nu a utilizat triplul test degajat din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

prin analiza intruziunii în dreptul la libera exprimare: dacă a fost prevăzută de lege, a fost necesară într-o societate democratică și dacă este proporțională cu scopul urmărit, de asemenea, nu a fost supusă analizei ipoteza unei judecăți de valoare.

Nu în ultimul rând, instanța decelează că, CPEDAE examinează cauza de discriminare în raport cu petentul/persoana interesată și nu soluționează *actio popularis*, prin urmare impactul faptei discriminatorii imputate reclamantului trebuie analizată în corelație cu alegațiile petentului/persoanei interesate și nicidecum prin generalizare și extensie față de alte persoane nedeterminate. Din moment ce se abordează inclusiv drepturile și libertățile altor persoane autoritatea publică grație art. 44 din Codul administrativ urmează în mod obligatoriu să le atragă în procedura administrativă pendinte.

Finalmente, instanța consideră că CPEDAE a exercitat dreptul discreționar fără a lua în considerare toate faptele relevante cazului, iar încălcările admise la emiterea deciziei nr. 184/19 din 16 decembrie 2019 nu pot fi remediate decât prin anularea parțială a actului administrativ viciat.

În conformitate cu prevederile art. 219, 224, 225, 229 din Codul Administrativ al Republicii Moldova, instanța de judecată,

h o t ă r ă ș t e:

Se admite acțiunea.

Se anulează decizia Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității nr. 184/19 din 16 decembrie 2019 în partea ce vizează reclamantul Năstase Andrei.

Hotărârea susceptibilă de atac cu apel la Curtea de Apel Chișinău, în termen de 30 zile de la pronunțarea dispozitivului hotărârii judecătorești, prin intermediul Judecătoriei Chișinău (sediul Râșcani).

**Președintele ședinței,
Judecător
Marcel**

Gandrabor